47STE VVL CONGRES - 20 MAART 2020 - ICC GENT

KORTE INHOUDEN

PLENAIRE HOOFDVOORDRACHT

09U15-09U45

Autisme en het belang van communicatie: een ethisch-filosofische reflectie.

Kristien Hens *(UAntwerpen)*

Korte inhoud

Autisme is een ontwikkelingsstoornis die gediagnosticeerd wordt aan de hand van DSM-criteria. Toch zijn er aan het concept autisme een aantal filosofische en ethische vragen verbonden. In het eerste deel van deze lezing ga ik aan de slag met deze vragen. Wat bedoelen we eigenlijk met autisme? Krijgen er teveel kinderen een diagnose? Waar moet wetenschappelijk onderzoek naar autisme over gaan? In het tweede gedeelte zoem ik in op communicatie en autisme. 'Problemen met de communicatie' is een van de criteria op basis waarvan autisme wordt vastgesteld. Een aantal kinderen met de diagnose spreken laat of zullen nooit spreken. Therapie is er dan ook vaak op gericht om spraak- en communicatievaardigheden te verbeteren. Maar wat bedoelen we eigenlijk met communicatie en hebben mensen die niet verbaal zijn ons toch iets te vertellen?

VOOR-MIDDAG

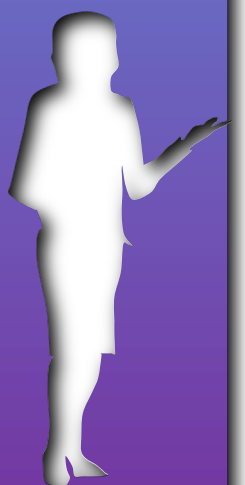

SESSIE 1 - DYSLEXIE EN DYSCALCULIE

Moderatoren: **An Lowette** (Thomas More Antwerpen) en **Ruth Vanderswalmen** (Arteveldehogeschool Gent)

10U40-11U30 + 10′ discussie

De rol van executieve functies bij leren lezen.

Kirsten Schraeyen *(Thomas More Antwerpen; KULeuven)*

Korte inhoud

Executieve functies sturen niet alleen het gedrag, maar ook de gedachten en emoties van kinderen. Recent onderzoek toont aan dat executieve functies daarenboven een belangrijke invloed hebben op het leesgedrag van kinderen nog voor ze echt leren lezen. Deze controlefuncties in de hersenen blijken dus al op jonge leeftijd de basis te leggen voor de verdere leesontwikkeling. Tijdens deze lezing belichten we de executieve functies die een rol spelen in de leesontwikkeling. We presenteren tussentijdse resultaten van een lopend longitudinaal onderzoek die het effect van executieve functies op de leesontwikkeling bij eentalige en meertalige kinderen bestudeert.

Leerresultaten

- De deelnemers onderscheiden de executieve functies die een invloed hebben op het leren lezen.
- De deelnemers vergelijken de invloed van executieve functies op het leren lezen bij eentalige en meertalige kinderen.
- De deelnemers nemen enkele concrete tips mee voor hun klinische praktijk.

11U40-12U30 + 10′ discussie

De ijsbergdidactiek.

Line Steels *(Leerstudio Sint-Niklaas)*

Korte inhoud

IJsergrekenen vergelijkt het verwerven van wiskundevaardigheden met een ijsberg. Formeel rekenen, zoals het maken van sommen, is slechts het topje van de ijsberg. Onder het wateroppervlak bevindt zich het drijfvermogen. Daar maken kinderen concreet en actief kennis met rekenbegrippen en strategieën, verwerven ze getalbegrip. Als kinderen inzicht krijgen, symboliseert een abstract model de concrete handelingen. Zo verwerven ze voldoende bagage om tot formele geautomatiseerde kennis en vaardigheden te komen. Doordachte materialen ondersteunen het automatiseringsproces alsook het zien van verbanden tussen verschillende leerstofonderdelen.

Leerresultaten

- De deelnemers maken kennis met de ijsberg als didactisch kader.
- De deelnemers hebben een beeld over prioriteiten qua rekenkennis en vaardigheden in het wiskunde-onderwijs voor de basisschool in de 21ste eeuw.
- De deelnemers weten hoe de ijsbergdidactiek te situeren naast bestaande rekenmethodes.

VOOR-MIDDAG

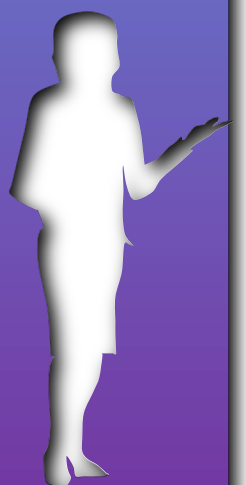

SESSIE 2 - TAALONTWIKKELINGSSTOORNISSEN

Moderator: **Eric Manders** (Thomas More Antwerpen; KULeuven)

10U40-11U30 + 10′ discussie

CELF-5-NL: wat is er anders?

Liesbeth Lempens *(Pearson Benelux)*

Korte inhouden

Kernscore, receptieve taalindex, leeftijdsequivalent, ... allemaal termen die u als gebruiker van de CELF-4-NL bekend in de oren klinken. Al ruim 10 jaar is de CELF-4-NL een gouden standaard bij de diagnostiek van taalproblemen bij kinderen en jongeren tussen 5 en 18 jaar. Recentelijk is de CELF-5-NL verschenen met nog steeds dezelfde terminologie, maar met een heel aantal aanpassingen en verbeteringen. Door deze verbeteringen kan u sneller een diagnostisch traject doorlopen, zullen er minder fouten gemaakt worden bij de scoring en is er de mogelijkheid om subtiele verbeteringen van een kind, op alle taalonderdelen, weer te geven. Dit zijn allemaal zaken die in deze lezing uitgebreid aan bod komen. Het doel is om u na afloop volledig wegwijs te hebben gemaakt zodat u thuis direct CELF aan de slag kan.

Leerresultaten

- Kennis hebben van de inhoud/inhoudelijke veranderingen van de CELF-5-NL.
- Duiden van de verschillen tussen CELF-4-NL en CELF-5-NL.
- Inzicht hebben in de digitale afname en scoring van CELF-5-NL.

11U40-12U30 + 10′ discussie

In kaart brengen van de communicatieve redzaamheid bij jonge kinderen met een taalontwikkelingsstoornis.

Ingrid Singer *(Hogeschool Utrecht)*

Korte inhouden

Logopedisten werken bij kinderen met taalontwikkelingsstoornissen vaak aan de taalvaardigheid van het kind om de communicatieve redzaamheid te verbeteren. Om de communicatieve redzaamheid van kinderen met taalontwikkelingsstoornissen in kaart te brengen, ontwikkelde Hogeschool Utrecht samen met logopedisten en ouders de gesprekstool ENGAGE en vertaalde de oudervragenlijst FOCUS in het Nederlands. ENGAGE ondersteunt het gesprek met ouders over de hulpvraag en gezamenlijke besluitvorming over doelstellingen in therapie die gericht zijn op participatie en communicatieve redzaamheid van kinderen van 2-8 jaar. Door samen met ouders doelen op te stellen sluit therapie beter aan bij de individuele wensen en behoeften van ouders en kind. Ook de vragenlijst FOCUS helpt bij het verkrijgen van inzicht in de communicatie en participatie van kinderen met taalontwikkelings-stoornissen tot 6 jaar. Met deze vragenlijst kunnen logopedisten en ouders evalueren of een kind beter communiceert na een periode logopedische behandeling. Beide instrumenten geven inzicht in de communicatieve redzaamheid van kinderen met taalontwikkelingsstoornissen en bevorderen gezamenlijke besluitvorming met ouders.

Leerresultaten

- De deelnemers weten wat communicatieve redzaamheid inhoudt.
- De deelnemers kennen de achtergrond, het doel en de werkwijze van de oudergesprekstool ENGAGE.
- De deelnemers kennen de achtergrond, het doel en de werkwijze van de oudervragenlijst FOCUS.

VOOR-MIDDAG

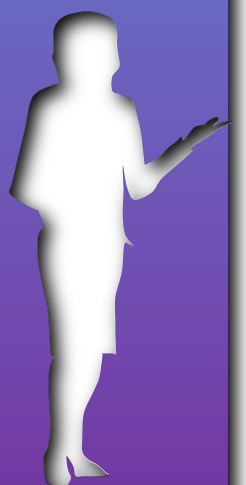

SESSIE 3 - SPRAAK EN GERELATEERDE STOORNISSEN

Moderator: **Youri Maryn** (European Institute for ORL-HNS; UGent; HoGent; UCLouvain; VVL; Phonanium)

10U40-11U30 + 10′ discussie

Diagnostiek en behandeling van spraakstoornissen bij patiënten met palatoschisis: state of the art.

Laura Bruneel *(UGent) en* ***Cassandra Alighieri*** *(UGent)*

Korte inhoud

Een geïndividualiseerde behandeling van spraakstoornissen bij patiënten met palatoschisis berust op betrouwbare diagnostiek. De perceptuele beoordeling wordt als de gouden standaard beschouwd. De betrouwbaarheid van deze beoordeling is vatbaar voor verschillende beïnvloedende factoren, waaronder het spraakstaal en de beoordelingsstrategieën. Recent ontwikkelde instrumenten voor de perceptuele beoordeling van de spraak en de bepaling van de levenskwaliteit bij Vlaamse patiënten met palatoschisis zullen worden besproken met het oog op het plannen van de therapeutische aanpak. Tot op heden is er weinig evidentie voor de effectiviteit van behandelingstechnieken bij deze doelgroep. Traditioneel wordt de klassieke fonetische articulatietherapie gehanteerd. Sommige auteurs suggereren ook het gebruik van fonologische strategieën. Een vergelijking van de effectiviteit van deze benaderingen zal geschetst worden.

Leerresultaten

- De deelnemer kent de mogelijkheden en overwegingen om tot een betrouwbare perceptuele beoordeling van de spraak bij patiënten met palatoschisis te komen.
- De deelnemer kent de mogelijkheden en voordelen van het bevragen van de gezondheidsgerelateerde levenskwaliteit.
- De deelnemer kent de mogelijkheden om actieve spraakstoornissen te behandelen.
- De deelnemer kent de mogelijkheden en voordelen van aanvullende fonologische therapietechnieken voor de behandeling van actieve spraakstoornissen.

11U40-12U05 + 5′ discussie

Perceptuele, akoestische and tomografische respons op experimenteel geïnduceerde hypernasaliteit en nasale emissie.

Youri Maryn *(European Institute for ORL-HNS Wilrijk; UGent; HoGent; UCLouvain; VVL; Phonanium) en* ***Natalie Loomans*** *(GZA Sint-Augustinus Wilrijk; Mond-, Kaak- en Aangezichtschirurgie Antwerpen)*

Korte inhoud

Velofaryngale stoornis (VFS) kan leiden tot hypernasaliteit, nasale emissie, zwakke consonanten, foutieve articulatorische compenstaties en zelfs dysfonie. Het is zeker een probleem in gevallen met palatoschisis en een belangrijke uitdaging in de interprofessionele behandeling daarvan. De fysiologie van excessief nasale geluidsproductie is echter nog niet volledig gekend en objectief onderzoek van het spraakgeluid met excessief nasale luchtstroom is nog ontoereikend. Daarom werd in dit prerliminair en verkennend onderzoek (a) volume van velofaryngale ruimte op basis van conebeam computed tomography (CBCT), (b) auditief-perceptuele beoordeling van hypernasaliteit en nasale emissie, en (c) diverse akoestisch-spectrale markers bepaald en gecorreleerd. Om VFS te simuleren terwijl craniofaciale morfologie maximaal te controleren, werd de neuromusculaire overgangen van de musculus levator veli palatini evenals de musculus palatopharyngeus tijdelijk geblokkeerd.

Leerresultaten

- De deelnemer begrijpt de verbanden tussen VFS en auditieve perceptie.
- De deelnemer begrijpt dat er geen enkelvoudige spectrale VFS-marker bestaat.
- De deelnemers begrijpt dat er een missing link is tussen anatomie en perceptie.

VOOR-MIDDAG

SESSIE 3 - SPRAAK EN GERELATEERDE STOORNISSEN

Moderator: **Youri Maryn** (European Institute for ORL-HNS; UGent; HoGent; UCLouvain; VVL; Phonanium)

12U10-12U35 + 5' discussie

Preview SKO, het nieuwe spraakklankonderzoek.

Joris Vanopstal *(Sig vzw Gijzegem)*

Korte inhoud

De ontwikkeling van het SKO werd gestart in 2011, onder de auspiciën van Sig vzw. Alle Vlaamse opleidingen logopedie werkten mee. In 2018 werd het normeringsonderzoek beëindigd en dit jaar (2020) wordt het basisonderzoek gepubliceerd. Er wordt nog verder gewerkt aan bijkomende modules die een differentiële diagnose moeten ondersteunen. In de laatste 2 decennia is er een veelheid aan nieuwe inzichten inzake spraakklankstoornissen gepubliceerd. Bovendien tonen de normeringen van de bestaande Vlaamse spraakklanktesten een zekere leeftijd. Een nieuw genormeerd onderzoeksinstrument werd een dringende noodzaak.

Het basisonderzoek is ontworpen en genormeerd voor kinderen van 2 jaar 6 maand tot 8 jaar. Het biedt een doorgedreven fonetische en fonologische analyse van de spraak. Aangezien de fonetische en fonologische evaluatie van de responstranscripties door de computer gebeurt is ze onmiddellijk na de transcriptie van de responsen beschikbaar. De belangrijkste opgenomen meetdoelen zijn PCC (percentage consonanten correct), percentage omissies, substituties, distorsies, en addities, en percentage gebruikte fonologische processen.

Leerresultaten

- Voorstel van een up-to-date benadering van spraakklankstoornissen.
- Kennismaking met de test.
- Preview van de procedures en de resultaten.

VOOR-MIDDAG

SESSIE 4 – NEUROLOGISCHE COMMUNICATIESTOORNISSEN

Moderatoren: ***Katja Batens*** *(UGent; UZ Gent)*

10U40-11U30 + 10′ discussie

CommuniCare: vloeiend(er) communiceren met mensen met afasie.

Dorien Vandenborre *(Thomas More Antwerpen)*

Korte inhoud

Mensen met afasie hebben een verhoogd risico op onvoldoende of onaangepaste zorg. Hoe kan de zorgprofessional dit risico verlagen? We ontwikkelden twee opleidingen, een voor zorgprofessionals en een voor naasten, om de veranderde communicatie te verbeteren en de risico's te verlagen. We presenteren de onderzoeksresultaten en belichten de meerwaarde van een vloeiende communicatie.

Leerresultaten

- De deelnemers kennen de resultaten van het onderzoeksproject.
- De deelnemers hebben concrete handvaten om communicatietips te geven aan zorgprofessionals.
- Aan de hand van casusvoorbeelden is het voor de deelnemers duidelijk hoe communicatie met de doelgroep wordt verbeterd.

11U40-12U30 + 10′ discussie

Afasie anno 2020: van epidemiologie tot het gebruik van een taalapp in therapie.

Elien De Cock *(UZ Gent)*

Korte inhoud

Afasie is een veelvoorkomende stoornis na een CVA met een enorme impact op kwaliteit van leven. De laatste jaren was er echter een sterke evolutie in de acute behandeling van ischemie. Een bloedklonter kan ofwel medicamenteus worden opgelost (trombolyse), ofwel mechanisch worden verwijderd (trombectomie). Beide technieken zijn in staat de bloedtoevoer snel te herstellen waardoor verdere hersenschade beperkt kan worden. In deze lezing wordt ingegaan op de impact van deze nieuwe ontwikkelingen op het voorkomen, de ernst en het type afasie na een ischemisch CVA. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat intensieve afasietherapie een positief effect heeft op taalherstel. Het aantal vooropgestelde uren (8u/week) therapie is echter moeilijk toe te passen in de klinische praktijk. Het gebruik van een taalapp als aanvulling bij de gewone afasietherapie kan dit hiaat misschien opvullen. In het tweede deel van deze voordracht worden de mogelijkheden van het gebruik van taalapps verder toegelicht.

Leerresultaten

- Kennis opdoen over de impact van nieuwe ontwikkelingen in acute beroertezorg op de epidemiologie van afasie.
- Toepassen van wetenschappelijke inzichten omtrent afasietherapie in de klinische praktijk.
- Integreren van taalapps binnen de logopedische revalidatie na een CVA.

VOOR-MIDDAG

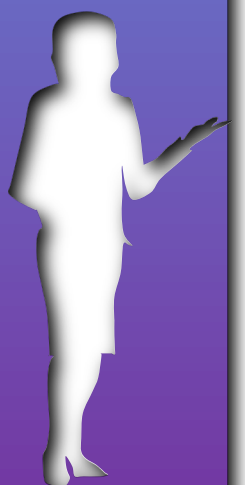

SESSIE 5 - STOTTEREN

*Moderator: **Liesbeth Hendriks** (Zelfstandige praktijk Essen; Centrum voor Informatie, Onderzoek en Opleiding over Stotteren; VVL)*

10U40-11U30 + 10' discussie

Temperament en emotieregulatie bij kinderen en adolescenten.

Marie-Lotte Van Beveren *(UGent; Vlaamse Vereniging van Klinisch Psychologen)*

Korte inhoud

Kinderen en adolescenten verschillen reeds van kleins af aan in de manier waarop ze reageren op zowel negatieve als positieve gebeurtenissen en hieraan gerelateerde emoties. Zo lijken sommige kinderen erg gevoelig voor negatieve emoties, terwijl anderen dan weer veerkrachtig lijken te zijn en het goed doen, ondanks menig confrontaties met intense stressoren. Deze individuele verschillen in reacties op emoties worden doorgaans gelabeld als temperament. Tijdens deze lezing gaan we dieper in op de theoretische en wetenschappelijke kennis die we tot nu toe hebben over verschillen in temperament en hoe deze gerelateerd zijn aan het psychisch functioneren van kinderen en adolescenten. Aanvullend worden voorbeelden uit de praktijk gegeven. Tenslotte staan we stil bij hoe we deze kennis kunnen integreren in ons dagdagelijks werken alsook hoe we kwetsbare kinderen veerkrachtiger kunnen maken. Dit kan onder meer door hen, naast bewustwording, adaptieve emotieregulatievaardigheden aan te leren.

Leerresultaten

- Recente theoretische en wetenschappelijke inzichten met betrekking tot de rol van temperament voor het begrijpen van het psychisch functioneren van kinderen en adolescenten.
- Handvaten voor het omgaan met temperamentsvolle kinderen en jongeren in de klinische praktijk en hoe hen veerkrachtiger te maken.
- Inzichten in de rol van emotieregulatie voor het aansterken van kwetsbare kinderen en adolescenten.

11U40-12U30 + 10' discussie

Specifieke elementen in de behandeling van kinderen die stotteren met ASS.

Luc Tielens *(Zelfstandige praktijk Herent; KULeuven)*

Korte inhoud

De voordracht zal vooral gaan over hoe je kan merken in welke mate kinderen die stotteren binnen het autismespectrum vallen en welke de specifieke aspecten zijn waarmee je rekening moet houden bij de behandeling ervan.

Leerresultaten

- Leren herkennen van het specifieke van kinderen met ASS.
- Inzicht verwerven in hoe kinderen met ass denken en functioneren in vergelijking met "neurotypische" kinderen.
- Concrete handvaten krijgen om in stottertherapie rekening te houden met het eigene van ASS.

VOOR-MIDDAG

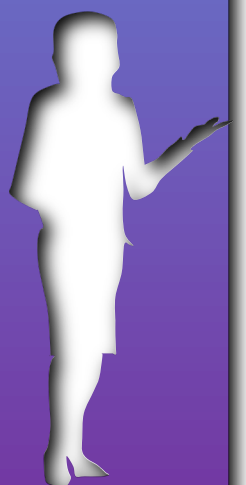

SESSIE 6 - DYSFAGIE

Moderator: ***Ingeborg Simpelaere*** *(AZ Delta Roeselare; VIVES Brugge; UCLouvain)*

12U10-12U35 + 5' discussie

De DDS en DMSS: een slikscreening 'aan tafel' bij personen met een verstandelijke beperking.

Annemarie Helder *(GEMIVA-SVG groep Gouda)*

Korte inhoud

De DDS (Sheppard, 2013) is een gestandaardiseerde en gevalideerde slikscreening speciaal voor personen met een verstandelijke beperking in de leeftijd van 2 tot 80 jaar. De DDS wordt tijdens een maaltijd afgenomen. Er worden 15 aspecten geobser-veerd en gescoord. De DMSS vertaalt vervolgens de behaalde ruwe score naar een ernstgraad van de aandoening. De observatiepunten en de ernstgraad samen zijn de basis voor verder onderzoek en/of concrete adviezen voor de praktijk. In deze voordracht worden de DDS en de DMSS besproken. De plus- en minpunten van deze slikscreening worden toegelicht. De waarde van de DDS en DMSS voor het in kaart brengen van eet- en drinkproblemen bij de doelgroep, het klinisch redeneren en het richting geven aan de logopedische adviezen wordt geillustreerd aan de hand van praktijkvoorbeelden.

Leerresultaten

- Op de hoogte zijn van DDS en DMSS als slikscreening bij personen met een verstandelijke beperking.
- Inzicht verwerven in de plus- en minpunten van DDS en DMSS voor deze doelgroep.
- Inzicht verwerven in de bijdrage van DDS en DMSS aan de logopedische adviezen bij eet- en drinkproblemen.

11U40-12U30 + 10' discussie

Dysfagie bij hoofd- en halskankerpatiënten behandeld met (chemo)radiotherapie.

Leen Van den Steen *(UZ Antwerpen; UAntwerpen) en* ***Margot Baudelet*** *(UGent; UZ Gent; UAntwerpen)*

Korte inhoud

Een belangrijk gevolg van (chemo)radiotherapie (CRT) bij patiënten met hoofd-halskanker (HHK), is het ontstaan van slikproblemen of het verergeren van reeds bestaande slikpro-blemen. Dysfagie komt voor in 50-60% van de HHK-patiënten behandeld met CRT en is in vele gevallen een chronisch probleem. De medische gevolgen, zoals afhankelijkheid van sondevoeding, malnutritie en aspiratiepneumonie, kunnen een belangrijke negatieve impact hebben op het dagelijkse functioneren, de levenskwaliteit van patiënten en zelfs overleven. Hiernaast mogen de sociale en psychologische consequenties van een slikprobleem, zoals sociaal isolement en depressie, niet onderschat worden. Door de hoge prevalentie zijn preventie, beoordeling en behande-ling van het probleem noodzakelijk. Het effect van intensieve krachttraining bij patiënten met chronische dysfagie na CRT, alsook het effect van preventieve sliktherapie werd reeds nagegaan, echter een 'gouden standaard' bestaat helaas nog niet.

Leerresultaten

- In 50-60% van de HHK-patiënten, gaat de behandeling met CRT gepaard met belangrijke slikproblemen die een enorme impact hebben op de levenskwaliteit.
- Dysfagie is niet enkel een acuut, maar ook een chronisch probleem.
- Intensieve krachttraining tijdens of na de behandeling bij HHK-patiënten is haalbaar en kan een positief effect hebben op de slikfunctie.

VOOR-MIDDAG

SESSIE 7 – DYSLEXIE EN DYSCALCULIE

Moderatoren: **An Lowette** (Thomas More Antwerpen) en **Ruth Vanderswalmen** (Arteveldehogeschool Gent)

14U30-15U20 + 10′ discussie

Hoe herken je toekomstige leerproblemen?

Heleen Leysen *(Thomas More Antwerpen)*

Korte inhoud

Sommige kinderen beginnen met minder kansen of minder vaardigheden aan het leesonderwijs. Zij ontwikkelen mogelijk leesmoeilijkheden of zelfs ernstige leesproblemen. Leerlingen die moeilijk lezen, komen snel achterop en verliezen hun leesmotivatie. Al in de kleuterklas kunnen we inschatten welke kinderen risico lopen. We kunnen deze kinderen extra voorbereiden zodat een vlotte leesstart mét leesplezier ook voor hen mogelijk is. Risicosignalen herkennen nog voor de leesproblemen opduiken is dus erg belangrijk. Maar hoe doe je dat? In deze lezing geven we tien risicosignalen voor toekomstige leesproblemen. We bespreken in welke mate leerkrachten en logopedisten vertrouwd zijn met de signalen. We geven ook tips hoe leraren en logopedisten met deze risicosignalen kunnen omgaan. Tot slot verwijzen we naar de informatiecampagne Fit-voor-lezen met poster, website en checklist.

Leerresultaten

- Deelnemers begrijpen het belang van vroege herkenning van toekomstige leesproblemen.
- Deelnemers kennen de tien risicosignalen voor toekomstige leesproblemen.
- Deelnemers weten in welke mate kleuterleerkrachten en logopedisten vertrouwd zijn met de verschillende risicosignalen.

15U30-16U20 + 10′ discussie

Impact van rekenproblemen.

Ilse Smits *(Thomas More Antwerpen)*

Korte inhoud

Binnen de ondersteuning van jongeren en volwassenen met rekenproblemen is het belangrijk niet enkel de focus te leggen op de specifieke rekenvaardigheden. Onderzoek toont aan dat de gesignaleerde problemen veel verder gaan dan het zuivere rekenen. Jongeren en volwassenen ervaren hinder op verschillende vlakken en het is dan ook belangrijk ook deze symptomen te registreren binnen de diagnostiek. De Impactschaal Rekenen tracht deze in kaart te brengen en de ernstgraad te formuleren. Bij de normering van het instrument werd ook de invloed van een aantal omgevingsfactoren nagegaan. Het uiteindelijke doel van het instrument bestaat erin een duidelijk beeld te krijgen van de totale impact van de rekenproblemen in het dagelijks leven en zo een bredere ondersteuning en advies te bieden met het oog op een beter welbevinden.

Leerresultaten

- Is er een impact van rekenproblemen?
- Is er een gradatie in deze impact?
- Wat zijn de beïnvloedende factoren op deze impact?

NA-MIDDAG

SESSIE 8 - TAALONTWIKKELINGSSTOORNISSEN

Moderator: **Eric Manders** (Thomas More Antwerpen; KULeuven)

14U30-15U20 + 10' discussie

Meertalige therapie voor meertalige kinderen?

Charlotte Mostaert *(Thomas More Antwerpen) en* ***Kirsten Schaeyen*** *(Thomas More Antwerpen; KULeuven)*

Korte inhoud

Wat blijkt de meest succesvolle aanpak in taaltherapie voor meertalige kinderen? Op die vraag zoeken we een antwoord in internationale richtlijnen en recent wetenschappelijk onderzoek. Deze inzichten worden via reële casussen omgezet in de praktijk. Video-voorbeelden laten zien dat integratie van de moedertaal in therapie mogelijk is, ook als je zelf de taal niet spreekt.

Leerresultaten

- De deelnemers kennen de belangrijkste, meest recente internationale inzichten over taaltherapie voor meertalige kinderen.
- De deelnemers weten dat integratie van de moedertaal in therapie belangrijk is.
- Aan de hand van casusvoorbeelden is het voor de deelnemers duidelijk hoe de moedertaal kan geïntegreerd worden in taaltherapie.

15U30-16U20 + 10' discussie

Fonologische en semantische vaardigheden als basis voor lezen en spellen: het TALK-project.

Eddy Hoste *(Hogeschool Gent; Zelfstandige praktijk De Puzzel Kruisem)*

Korte inhoud

Als gevolg van een onvoldoende stevige taalbasis, verloopt de lees- en spellingsont-wikkeling bij veel kinderen al van bij de start heel moeizaam. Kinderen met een leerstoornis hebben dan ook een groter risico op het ontwikkelen van sociaal-emotionele problemen (Totskika & Hastings, 2018). Daarom is het belangrijk om reeds van in de kleuterperiode voldoende aandacht te besteden aan preventie en detectie van deze problemen. Het TALK-curriculum werd ontwikkeld in het kader van een Erasmus Plus-project met als doel het versterken van talige vaardigheden en schoolrijpheid in de derde kleuterklas. Naast een online assessment, werd een klas-en ouderprogramma ontwikkeld om deze vaardigheden te stimuleren.

Tijdens deze lezing zoomen we vooral in op het belang en effect van het trainen van woordenschat en fonologische vaardigheden in functie van het aanvankelijk lezen en spellen. We bespreken de eerste resultaten van het TALK-project.

Leerresultaten

- Kennis en inzicht verwerven in de relatie tussen semantische en fonologische vaardigheden enerzijds en lees- en spellingsvaardigheden anderzijds.
- Kennis maken met een nieuw curriculum voor screenen en stimuleren van mondelinge taalvaardigheid en schoolrijpheid in de derde kleuterklas.
- Kennis en inzich verwerven in 'markers' voor lees- en spellingsproblemen.

NA-MIDDAG

SESSIE 9 - SPRAAK EN GERELATEERDE STOORNISSEN

Moderator: **Youri Maryn** (European Institute for ORL-HNS; UGent; HoGent; UCLouvain; VVL; Phonanium)

14U30-15U20 + 10' discussie

Diagnose en differentiaaldiagnose spraakontwikkelingsdyspraxie: state of the art vertaald naar de praktijk.

Veerle Waelkens *(Arteveldehogeschool Gent; Zelfstandige praktijk Anzegem; European Clinical Specialization Fluency)*

Korte inhoud

Het is geen sinecure om kennis en evidentie uit research te koppelen aan diagnose en differentiaaldiagnose bij ernstige spraakklankstoornissen in de praktijk. Toch is er in het werkveld duidelijk nood aan concrete tools en handvaten. Het herkennen van spraakontwikkelingsdyspraxie in de groep kinderen met ernstige spraakklankstoornissen is voor effecten in de therapie essentieel. In deze voordracht worden de implicaties van de huidige evidentie en kennis voor de praktijk geduid. (1) Het belang van diagnose en analyse van onderzoeksgegevens. (2) Brein- en genetisch gerelateerde aspecten bij ernstige spraakklankstoornissen: 'spraakontwikkelingsdyspraxie en meer'. (3) Wat leert het neuraal-klinisch model 'DIVA' ons? (4) Differentiëren: wat speelt een rol en waarnaar zijn we op zoek? (5) Roadmap of beslissingsboom voor klinisch redeneren. (6) Tools voor procesdiagnostiek.

Leerresultaten

- De deelnemers passen overzicht van huidige kennis over subtypes spraakklankstoornis-sen toe op eigen caseload.
- De deelnemers vertalen recente breingerelateerde en genetische inzichten bij ernstige spraakklankstoornissen waaronder spraakontwikkelingsdyspraxie naar de praktijk.
- De deelnemers hanteren roadmap of beslissingsboom voor differentiaaldiagnose in de eigen praktijk.
- De deelnemers hanteren aangereikte tools en criteria voor differentiaaldiagnose in de eigen praktijk.
- De deelnemers bouwen aan de hand van bovenstaande leerresultaten een eigen kader voor klinisch redeneren op.

15U30-16U20 + 10' discussie

"Levenslang" tongriemproblematiek.

Kirsten Slagter *(Tongriem Kliniek Groningen; UMC Groningen)*

Korte inhoud

Tongriemproblematiek kan zich op verschillende leeftijden voordoen. In deze voordracht komen de problemen op diverse leeftijden aan bod, van baby, kind tot aan volwassene. Tevens wordt kort de anatomie besproken van de mond en de omringende structuren die betrokken zijn bij tongriem problematiek. Vervolgens wordt uitgelegd hoe een frenulotomie op een correcte chirugische manier dient uitgevoerd te worden. Tot slot zal de wetenschappelijke literatuur en de huidige ontwikkelingen hierin worden doorgenomen.

Leerresultaten

- Het leren herkennen van tongriemproblematiek op diverse leeftijden.
- Het beoordelen van een tongriem en de overige mondanatomie.
- Kennen van de stand van de huidige wetenschappelijke literatuur.

NA-MIDDAG

SESSIE 10 – NEUROLOGISCHE COMMUNICATIESTOORNISSEN

Moderator: **Katja Batens** (UGent; UZ Gent)

14U30-15U20 + 10′ discussie

Voorspellen van taalherstel bij afasie.

Maaike Vandermosten (KULeuven)

Korte inhoud

Een prangende vraag die personen met afasie en/of hun omgeving zich stellen vlak na een CVA is in welke mate de taal zich zal herstellen. In deze lezing zullen we een stand van zaken geven over bestaande longitudinale studies over taalherstel bij afasie en zullen we kritisch bespreken of deze toelaten om een individuele voorspelling te maken. Verder bespreken we ons lopend onderzoek (IMPROVE, Dra Klara Schevenels) waarin we trachten om de voorspelling van taalherstel te verbeteren door niet enkel risicofactoren in beschouwing te nemen (zoals initiële ernst van het taalprobleem en grootte van het letsel), maar ook protectieve factoren (zoals leervermogen en neuroconnectiviteit en -plasticiteit). Meer bepaald volgen we een groep van 50 personen met afasie vanaf de acute fase (1 week post CVA) tot de subacute fase (3 maanden post CVA) door middel van taal- en leertesten alsook neuro-anatomische metingen (MRI) van hersenconnectiviteit. De klinische relevantie wordt besproken.

Leerresultaten

- Kennis opdoen over de voorwaarden voor individuele predictie.
- Kennis opdoen over de huidige stand van zaken rond predictie van taalherstel bij afasie.
- Inzicht verwerven in de rol van leervermogen voor de predictie van taalherstel bij afasie.
- Inzicht verwerven in de rol van neuro-connectiviteit voor de predictie van taalherstel bij afasie.
- Kritisch reflecteren over de klinische toepasbaarheid van predictiemodellen voor afasie.

15U30-15U55 + 5′ discussie

Een verkennend onderzoek naar de betrouwbaarheid en klinische meerwaarde van Globamix.

Laura Fierens (Radboud Universiteit Nijmegen; UZ Antwerpen)

Korte inhoud

Wanneer traditionele assessments afgenomen worden bij personen met ernstige afasie treden er vaak bodemeffecten op en worden incompetenties benadrukt. Dat zorgt voor frustraties, het zet druk op de therapeutische relatie en het levert weinig klinisch bruikbare informatie op. Het nieuw te verschijnen assessment Globamix (Paemeleire & Moerkerke, 2020) stelt een meer dynamische aanpak voor waarbij informatie over het effect van cueing en leerbaarheid verkregen wordt. Het huidige onderzoek vergelijkt Globamix (onderdeel 'evaluatie gebruik van een communicatiehulpmiddel') met de Scenario test (van der Meulen et al., 2009). Bij 9 personen met ernstige afasie werden beide assessments afgenomen en gefilmd. De video-opnames werden beoordeeld door 20 logopedisten volgens de classificatie van Garrett & Lasker (2005) in partner-afhankelijke en partner-onafhankelijke communicatoren. De resultaten bespreken de klinische waarde van beide assessments en hoe ze complementair kunnen werken.

Leerresultaten

- Kennismaken met Globamix als assessment voor onderzoekend behandelen.
- Kennismaking met classificatie Garrett & Lasker (2005) voor personen met ernstige afasie.

NA-MIDDAG

SESSIE 10 – NEUROLOGISCHE COMMUNICATIESTOORNISSEN

Moderator: **Katja Batens** (UGent; UZ Gent)

16U00-16U25 + 5' discussie

Trainen IOPI en faceformer lipkracht effectief? Een onderzoek bij gezonde ouderen.

Cindy Guns *(UZ Antwerpen),* ***Anne-Sophie Beeckman*** *(Arteveldehogeschool Gent; AZ Maria Middelares Gent),* ***Laura Devoldere***, ***Liesbeth Lauwers***, ***Tiana Robyns***, ***Michelle Verplancke***, ***Leen Van den Steen*** *(UZ Antwerpen; UAntwerpen) en* ***Gwen Van Nuffelen*** *(UAntwerpen; UZ Antwerpen; UGent)*

Korte inhoud

We gaan dieper in op het effect van (verminderde) lipkracht op de orale en faryngale fase van het slikken en het nut van lipkrachttraining bij personen met dysfagie. In de literatuur wordt training van lipkracht beschreven, maar vaak met toestellen die hier in België niet beschikbaar zijn. Het voorgestelde onderzoek heeft als doel de effectiviteit van lipkrachttraining met Iowa Oral Performance Instrument (IOPI) of met Faceformer® bij gezonde ouderen na te gaan. Hiervoor gebruikten we een schema met reeds bewezen effect voor tongkrachttraining met IOPI. 34 proefpersonen trainden gedurende 8 weken met IOPI (n=19) of Faceformer® (n=13). Een controlegroep (n=14) trainde niet. Evaluatiemomenten werden voorzien bij de start, na 4 weken en na 8 weken therapie en 4 weken post therapie. De geëvalueerde parameters waren maximale lipkracht (MIP) en lipkracht tijdens droge slik (PSWAL). Tijdens de presentatie gaan we verder in op de resultaten en implicaties voor logopedische slikrevalidatie.

Leerresultaten

- Belang beseffen van lipkracht bij slikken en dysfagie.
- Inzichten opdoen over hoe lipkracht getraind kan worden.
- Is lipkrachttraining bij gezonde ouderen effectief?

NA-MIDDAG

SESSIE 11 - STOTTEREN

*Moderator: **Liesbeth Hendriks** (Zelfstandige praktijk Essen; Centrum voor Informatie, Onderzoek en Opleiding over Stotteren; VVL)*

14U30-15U20 + 10' discussie

Aanpak van taalstoornis en stotteren.

***Riet Grauwels** (Zelfstandige praktijk Zeeland Den Haag)*

Korte inhoud

Veel kinderen met een taalontwikkelingsstoornis stotteren ook. De wederzijdse beïnvloe-ding van taal- en stotterproblemen heeft gevolgen voor de logopedische diagnostiek, behandeling en coaching van kind en omgeving. Ik vertel graag over mijn ervaringen vanuit het werk als logopedist, stottertherapeut en ambulant dienstverlener. Ik neem jullie mee in de zoektocht van onderzoek tot behandeling van deze complexe problematiek. We bespreken wat de valkuilen zijn bij diagnostiek, hoe je een behandelplan kan opstellen en hoe je de omgeving kan coachen (ouder, kinderbegeleider en leraar).

Leerresultaten

- Inzicht hebben in de relatie tos en stotteren
- Valkuilen kennen in de diagnostiek hierbij.
- Behandelplan kunnen opstellen hierin.
- Coaching kunnen geven aan de ongeving.

15U30-15U55 + 5' discussie

Diagnostiek van covert stottergedrag: BAB versus OASES.

***Glenn Aerts** (Arteveldehogeschool Gent; Zelfstandige praktijk Antwerpen) en **Sarah Vanhoutte** (Arteveldehogeschool Gent)*

Korte inhoud

Personen die stotteren hebben naast het observeerbare overte stottergedrag vaak ook niet-helpende gedachten, een negatieve communicatie, spreekvrees, enz. Deze fungeren als instandhoudende factoren voor het stotteren. Om inzicht te krijgen in de probleemsamenhang van de cliënt en een geïndividualiseerd behandelplan te kunnen opstellen, is het belangrijk dit coverte stottergedrag zo goed mogelijk in kaart te brengen. Veel stottertherapeuten maken op dit moment voor kinderen of volwassenen gebruik van een of meerdere vragenlijsten uit de Behavior Assessment Battery (BAB; Brutten & Vanryckeghem, 2003). Deze testbatterij wordt momenteel gehernormeerd. Daarnaast verscheen recent ook de Nederlandstalige aanpassing en vertaling van de Overall Assessment of the Speaker's Experience of Stuttering (OASES; Yaruss & Quesal, 2010) en dit zowel voor volwassenen, tieners als lagereschoolkinderen. Deze voordracht bespreekt het doel en de (meer)waarde van deze instrumenten voor de logopedische praktijk.

Leerresultaten

- De deelnemer kent het belang van de diagnostiek van covert stottergedrag in functie van het opstellen van een efficiënt therapieplan.
- De deelnemer kent het doel van de voorgestelde onderzoeksinstrumenten, met name de BAB en de OASES.
- De deelnemer kan op basis van klinisch redeneren een weldoordachte keuze maken voor een van beide instrumenten in functie van een efficiënte diagnostiek.

NA-MIDDAG

SESSIE 11 - STOTTEREN

*Moderator: **Liesbeth Hendriks** (Zelfstandige praktijk Essen; Centrum voor Informatie, Onderzoek en Opleiding over Stotteren; VVL)*

16U00-16U25 + 5' discussie

Stressbeleving bij ouders van kinderen die stotteren: metingen met de VOKIS.

***Ronny Boey** (Zelfstandige praktijk Wijnegem; Centrum voor Informatie, Onderzoek en Opleiding over Stotteren; VVL)*

Korte inhoud

Het hoeft geen betoog dat het stotteren van een kind reacties teweeg brengt bij de ouders. Die reacties hebben niet alleen te maken met de spraakstoornis maar ook met het opnemen van behandeling. Er wordt besproken welke stress dit aan de ouders berokkent. Om die te peilen is de Vragenlijst voor Ouders van Kind dat Stottert (VOKIS) ontwikkeld. De constructie wordt duidelijk gemaakt alsook de subschalen: competentie en kennis, vaardigheden en omgang, steun in de omgeving. De eerste resultaten worden kenbaar gemaakt. Er wordt ook ingegaan op de mogelijkheden om het instrument in te zetten in de klinische praktijk bij de diagnostiek en bijvoorbeeld als meetinstrument om effecten van oudercursus na te gaan.

Leerresultaten

- De deelnemers leren welke de stressreacties zijn van ouders op het stotterend kind en de behandeling ervan.
- De deelnemers leren welke gedragscomponenten gerelateerd aan stress in de constructie van de VOKIS zijn ingebouwd.
- De deelnemers leren de resultaten kennen van de metingen met de VOKIS en de analyse ervan.
- De deelnemers leren hoe de VOKIS in de praktijk kan worden ingezet.

NA-MIDDAG

WETENSCHAPPELIJKE POSTERSESSIE

12U40-14U30

P1 – Stotteren en meertaligheid: nood aan een diagnostisch protocol.

Glenn Aerts *(Arteveldehogeschool Gent; Praktijk voor Logopedie & Stottertherapie Antwerpen)*

Achtergrond – De prevalentie van stotteren bij jonge kinderen bedraagt ongeveer 1,4%. Steeds meer kinderen worden bovendien in een meertalige context opgevoed. Het spreekt bijgevolg voor zich dat we in de logopedische praktijk ook meer en meer geconfronteerd worden met meertalige cliënten die stotteren. Gezien het multifactoriële karakter van stotteren enerzijds en de complexiteit en heterogeniteit van meertaligheid anderzijds, lijkt het bijgevolg niet onlogisch dan de diagnostiek van stotteren bij meertalige kleuters, lagere schoolkinderen en volwassen een specifieke aanpak vereist. *Methode* – Bevraging van stottertherapeuten in Vlaanderen via een enquête (Aerts & De Cocker, 2017) en literatuurstudie. *Resultaten* – Uit het vragenlijstonderzoek bleek dat 59% van de stottertherapeuten aangeeft over onvoldoende kennis te beschikken om efficiënt met deze patiëntenpopulatie aan de slag te gaan. Daarnaast geeft 45% aan nood te hebben aan duidelijke richtlijnen m.b.t. diagnostiek. Uit literatuuronderzoek bleek verder nog o.m. het belang van een goede differentiaaldiagnose tussen normale onvloeiendheden, stotteren en onvloeiendheden t.g.v. de meertaligheid (bv. taalformulering), het belang van het onderzoek van de stotterernst in beide talen, enz. Om de nood in het werkveld op te vangen, wordt momenteel gewerkt aan een diagnostisch protocol om stotteren bij meertalige kleuters, lagere schoolkinderen en volwassenen adequaat te onderzoeken. Dit protocol zal de basis bieden voor de ontwikkeling van nieuwe tools en suggesties bevatten voor de aanpassing van bestaande instrumenten. *Discussie* – Deze poster geeft een overzicht van de eerste resultaten. Verdere resultaten en publicaties worden verwacht in de loop van 2020.

P2 – Logopedisch Onderzoeksprotocol NT2: de ontwikkeling van het LONT.

Ilvi Blessenaar *(Hogeschool Utrecht) en* ***Lizet van Ewijk*** *(Hogeschool Utrecht)*

Achtergrond – Binnen het project SKeNT2 (https://www.onderzoek.hu.nl/Projecten/SKeNT2) is het Logopedisch Onderzoeksprotocol NT2 (LONT) ontwikkeld: een instrument gebaseerd op het ICF (WHO, 2001) om de uitspraak en verstaanbaarheid van NT2-leerders in kaart te brengen en prioriteiten voor de training/behandeling te kunnen vaststellen. In de eerste fase van dit onderzoek is de contentvaliditeit van het LONT onderzocht. De onderzoeksvraag luidt: In hoeverre is het LONT een valide en bruikbaar instrument om de verstaanbaarheid van NT2-leerders in kaart te brengen en te evalueren? *Methode* – Aan de hand van het COSMIN-kwaliteitsinstrument (Terwee et al., 2017) zijn 3 constructen die de contentvaliditeit bepalen in kaart gebracht: begrijpelijkheid, volledigheid en relevantie. Doormiddel van kwalitatief onderzoek (Braun & Clarke, 2016; Korstjens & Moser, 2018), in de vorm van een focusgroep bestaande uit NT2leerders zelf en 3 individuele interviews van logopedisten uit Nederland en Vlaanderen werd er een thematische analyse uitgevoerd. *Resultaten* – Op basis van dit kwalitatief onderzoek zijn verbeterpunten opgesteld zoals aanpassen van woordkeuze bij een aantal items, formulering van anamnesevragen en volgorde van afname. In het algemeen is vastgesteld dat zowel de doelgroep zelf als de logopedisten het LONT en haar onderdelen als begrijpelijk, relevant en volledig (Terwee et al., 2017) beoordelen vanaf niveau A2 (ERK, 2001). De logopedisten onderstrepen daarnaast de noodzaak van een valide en betrouwbaar instrument voor deze doelgroep en geven aan het LONT een bruikbaar protocol te vinden. *Discussie* – De geformuleerde verbeterpunten hebben geleid tot een aantal aanpassingen van het LONT. De heterogeniteit van de doelgroep bemoeilijk het maken van keuzes. Daarnaast spelen de vaardigheden van de beoordelaar een belangrijke rol bij het kunnen geven van een valide beoordeling van de uitspraak en verstaanbaarheid. In de tweede fase van dit onderzoek zullen de test-hertestbetrouwbaarheid en de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van het LONT in kaart gebracht worden.

TIJDENS LUNCH-PAUZE

WETENSCHAPPELIJKE POSTERSESSIE

12U40-14U30

P3 – Wat ouders ons kunnen vertellen: inzicht in de moedertaalontwikkeling van meertalige kinderen.

Ruth Deruwe *(Praktijk De Markgraaf, Postgraduaat Meertaligheid Thomas More Antwerpen),* ***Charlotte Mostaert*** *(Thomas More Antwerpen) en* ***Heleen Leysen*** *(Thomas More Antwerpen)*

Achtergrond – Kinderen die meertalig opgroeien kunnen net als eentalige kinderen problemen vertonen in de taalontwikkeling. De taalproblemen kunnen het gevolg zijn van een taalontwikkelingsstoornis of een blootstellingsachterstand. Bij een blootstellingsachterstand is er een achterstand waarneembaar in de tweede taal in combinatie met een normaal ontwikkelingsverloop in de eerste taal. Bij een taalontwikkelingsstoornis zijn er in elke taal van het kind moeilijkheden aanwezig. Om het onderscheid hiertussen te kunnen maken, is inzicht in elke taal van het kind noodzakelijk. Informatie over moedertaalverwerving en omgeving is cruciaal voor een logopedist. Ouders zijn hiertoe de meest geschikte bron van informatie. *Methode* – Via een grondige en gestructureerde meertalige anamnese met ouders aan de hand van vragenlijsten, krijgt men zicht op omgevingsfactoren en belangrijke factoren in de taalontwikkeling van het kind. Volgende factoren worden in de literatuur als waardevol en belangrijk benoemd: taalinput, vroege mijlpalen, huidige taalvaardigheid, gedragspatronen en activiteitenvoorkeuren, familiaal voorkomen van taal- en/of leerstoornissen, en attitudes ten opzichte van de talen. *Resultaten* – Een positieve houding ten aanzien van de moedertaal en het tonen van interesse in de thuiscultuur –zelfs met beperkte of zonder gemeenschappelijke communicatietaal– vergroot de ouderbetrokkenheid en beïnvloedt daarmee de slaagkansen van de logopedische therapie. Het op een positieve manier betrekken van ouders, geeft vertrouwen en kan het begin vormen van een goede (therapeutische) relatie. *Discussie* - Het bevragen van ouders van meertalige kinderen over moedertaalontwikkeling en omgeving, vormt de eerste en cruciale stap in de differentiaaldiagnostiek en maakt het mogelijk de verschijnselen die kinderen vertonen correct te interpreteren en te kunnen kaderen binnen een normaal of gestoord ontwikkelingsverloop. Op deze manier is men in staat gefundeerd begeleidings- en behandeladvies te geven.

P4 – Vormt het gebruik van STOS-markers een meerwaarde voor de taaldiagnostiek van meertalige kinderen?

Emilia Desmedt *(Postgraduaat Meertaligheid Thomas More Antwerpen),* ***Charlotte Mostaert*** *(Thomas More Antwerpen) en* ***Heleen Leysen*** *(Thomas More Antwerpen)*

Achtergrond – Meertalige kinderen met taalproblemen lopen het risico om over- of ondergediag-nosticeerd te worden, al dan niet met een spraak- en taalontwikkelingsstoornis (STOS) of ontwikkelingsdysfasie (OD). Het onderscheid maken tussen een normale taalontwikkeling en STOS bij meertalige kinderen blijft een uitdaging voor logopedisten (Boerma & Blom, 2017). In deze studie onderzoeken we het gebruik van STOS-markers in combinatie met verhaalanalyses. Het doel is om na te gaan of de gemiddelde uitingslengte (MLU), het aantal grammaticale fouten en de verbuiging van de bijvoeglijke naamwoorden in een verteltaak de classificatie van meertalige kinderen met STOS kan bevorderen. *Methode* – Negenentwintig successief tweetalige kinderen (7;00-8;08 jaar) met taalproblemen in het Nederlands werden onderzocht met een gestandaardiseerde taaltest (CELF-4-NL), een oudervragenlijst (ALDeQ-NL) en een verteltaak (MAIN). De verhaalanalyses in de moedertaal werden in samenwerking met een taalanalist geanalyseerd bij dertien kinderen met tegenstrijdige resultaten op de CELF-4-NL en ALDeQ-NL. *Resultaten* – De aanvullende informatie, verkregen via de MLU en het aantal grammaticale fouten, bij een verteltaak vergemakkelijkt de classificatie van de kinderen. *Discussie* – STOS-markers en verteltaken zijn waardevolle aanvullingen wanneer meertalige kinderen onduidelijke resultaten behalen op gestandaardiseerde testen. Verder onderzoek moet uitwijzen of deze voorlopige resultaten bevestigd kunnen worden in een grotere groep van meertalige kinderen.

TIJDENS LUNCH-PAUZE

WETENSCHAPPELIJKE POSTERSESSIE

12U40-14U30

P5 – Stem bij transvrouwen: een update voor de logopedist.

Helena Glorieux *(KULeuven),* ***Elissa Elst*** *(KULeuven) en Marjolein Verly (KULeuven)*

Achtergrond – Het transgender-thema krijgt de laatste jaren steeds meer aandacht. Het is van belang dat logopedisten transvrouwen op een veilige en professionele manier kunnen coachen naar een stem die congruent is met hun identiteit. Toch bestaat er tot op heden geen samenvatting van de wetenschappelijke literatuur die het volledige spectrum omtrent stem in transitie bij transvrouwen samenbundelt. Met dit werk wordt een aanzet gegeven voor logopedisten in het werkveld die zich verder willen verdiepen in de transgenderstem. Deze samenvatting focust niet enkel op het logopedische aspect, maar biedt een evidence based totaalpakket. Het werk zoomt in op de brede waaier aan logopedische theorieën en methoden, maar bespreekt ook kritisch de medische mogelijkheden. Verder wordt een inleiding gegeven over de anatomie en de fysiologie van de stem en ook perceptuele verschillen tussen een mannen- en vrouwenstem worden behandeld. Bovendien bevat het werk de gewenste terminologie, de prevalentie en de etiologie omtrent transgenderisme. *Methode* - Voor deze wetenschappelijke samenvatting werd de recente Engelstalige literatuur doorzocht met behulp van de databases PubMed, Limo en Google Scholar. *Resultaten en discussie* – Er wordt momenteel gewerkt aan de uitwerking van de aangegeven topics. Bijbehorende bevindingen en besluiten worden verwacht in maart 2020.

P6 – Akoestische en perceptuele effecten van articulatieoefeningen bij transvrouwen.

Clara Leyns *(UGent),* ***Paul Corthals*** *(UGent),* ***Marjan Cosyns*** *(UGent),* ***Kim Bettens*** *(UGent) en* ***Evelien D'Haeseleer*** *(UGent)*

Achtergrond - Verschillen in formantfrequenties dragen bij aan de genderperceptie en zijn daarom een logopedische doelstelling bij transgenderpersonen. De klinkerdriehoek (/a/, /i/, /u/) in het Nederlands is groter voor vrouwelijke sprekers. Articulatieoefeningen met behulp van een kurk tussen de voortanden vergroten de articulatiebewegingen en leiden hypothetisch tot een grotere oppervlakte van de klinkerdriehoek. Articulatieoefeningen voor lipspreiding leiden hypothetisch tot veranderingen in de klinkerformanten. Het doel van deze studie is het meten van de impact van articulatieoefeningen voor lipspreiding en met behulp van een kurk op de formantfrequenties van klinkers en de perceptie van de vrouwelijkheid bij transvrouwen (door middel van luisterexperiment). *Methode* – Voor en na de kurkarticulatieoefeningen en voor en na lipspreidingsoefeningen worden spraakstalen genomen van doorlopende spraak tijdens het lezen, welke geanalyseerd worden met PRAAT. Voor elk spraakstaal worden de klinkerfrequenties (F1, F2, F3) en de klinkerdriehoek bepaald. Voor het luisterexperiment zal een combinatie van mannelijkheid/vrouwelijkheid (met behulp van een VAS) en geslachtsidentificatie (mannelijke stem versus vrouwelijke stem) worden gebruikt. *Resultaten* - De resultaten zijn reeds deels geanalyseerd en worden in november-december 2019 afgewerkt. De voorlopige resultaten van 4 opgenomen transvrouwen tonen een toename van F2 (in Hz) van /a/ en /i/ en een verhoogd F2-contrast /i-u/ bij alle deelnemers. *Discussie* – De voorlopige resultaten wijzen op een meer frontale-dorsale tongplaatsing na de kurkoefening.

TIJDENS LUNCH-PAUZE

WETENSCHAPPELIJKE POSTERSESSIE

12U40-14U30

P7 – Wat we van ouders kunnen leren: identificatie van meertalige kinderen met een taalontwikkelingsstoornis.

Heleen Leysen *(Thomas More Antwerpen),* ***Charlotte Mostaert*** *(Thomas More Antwerpen),* ***Tine Patteeuw*** *(VIVES Brugge),* ***Hilde Roeyers*** *(VIVES Brugge),* ***Ellen Van Den Heuvel*** *(KULeuven; UZ Leuven) en* ***Inge Zink*** *(KULeuven; UZ Leuven)*

Achtergrond – Wanneer meertalige kinderen problemen hebben met het Nederlands, kan dit te wijten zijn aan een blootstellingsachterstand of aan een taalontwikkelingsstoornis. Om het onderscheid te maken, is informatie over de moedertaal cruciaal. Logopedisten spreken echter zelden de moedertaal van het kind en er zijn weinig tot geen geschikte onderzoeksinstrumenten. Onderzoek toont aan dat ouderbevraging een betrouwbare manier is om informatie te krijgen over de moedertaalverwerving van het kind. Zo differentieert de oudervragenlijst ALDeQ (Alberta Language and Development Questionnaire; Paradis et al., 2010) in Canada tussen kinderen met een typische ontwikkeling en die met een taalontwikkelingsstoornis. *Methode* – Wij ontwikkelden de ALDeQ-NL: een versie in eenvoudig Nederlands voor schriftelijke afname. De vragenlijst werd ingevuld door ongeveer 450 ouders van meertalige kinderen tussen 4 en 10 jaar, waarvan 20% met en 80% zonder een taalontwikkelingsstoornis. *Resultaten* - We gingen het differentiërend vermogen van de vragenlijst in Vlaanderen na. De cut-off score, sensitiviteit en specificiteit werden berekend. *Discussie* - De ALDeQ-NL laat toe om de moedertaalverwerving en -beheersing betrouwbaar in kaart te brengen. Dat maakt de vragenlijst onmisbaar bij de diagnostiek van taalontwikkelingsstoornissen bij meertalige kinderen.

P8 – Het effect van spontane gebaren op stotteren bij kinderen met Downsyndroom.

Babette Maessen *(KULeuven),* ***Inge Zink*** *(KULeuven, UZ Leuven),* ***Bea Maes*** *(KULeuven) en* ***Ellen Rombouts*** *(KULeuven)*

Achtergrond – Er is een negatieve relatie tussen stotteren en het gebaargebruik bij typisch ontwikkelende kinderen. Kinderen met downsyndroom maken vaak spontaan gebruik van handgebaren om hun expressieve taalproblemen te compenseren. Daarnaast vertoont 30% van deze kinderen ook stotterproblemen, maar het is onduidelijk hoe deze stotterproblemen hun gebaargebruik beïnvloeden. Daarom onderzochten we of stotteren een negatieve invloed heeft op hun gebaren en of kinderen met downsyndroom spontane handgebaren inzetten bij stottermomenten als compensatiestrategie. *Methode* – Tweeëndertig kinderen met downsyndroom met een mentale leeftijd tussen 3 en 11 jaar namen deel. Hun spontane spraak werd door een ouder opgenomen. We schreven dit taalstaal uit met het transcriptieprogramma CLAN en berekenden de stotterfrequentie. Deze frequentie wordt via Spearman correlatie gerelateerd aan de frequentie van spontane gebaren. Daarnaast onderzoeken we met een zelf ontworpen codeerschema of gebaren significant vaker voorkomen bij een stottermoment. *Resultaten* – De stotterfrequenties van de deelnemers variëren tussen de 0% en 20%. We verwachten dat stotterfrequentie positief gerelateerd is aan gebarenfrequentie analoog aan de spontane taalcompensatie. *Discussie* – De resultaten kunnen ons inzicht geven in hoe spontane handgebaren de spraak faciliteren bij kinderen met downsyndroom: faciliteren de gebaren de vloeiendheid en/of verduidelijken de gebaren vooral de inhoud van de spraak?

TIJDENS LUNCH-PAUZE

WETENSCHAPPELIJKE POSTERSESSIE

12U40-14U30

P9 – Gebaarovername bij kinderen met Williams Syndroom en kinderen met ontwikkelingsdysfasie.

Ellen Rombouts *(KULeuven),* ***Beth Gielen*** *(KULeuven),* ***Bea Maes*** *(KULeuven) en* ***Inge Zink*** *(KULeuven; UZ Leuven)*

Achtergrond – Kinderen met Williams Syndroom en kinderen met ontwikkelingsdysfasie hebben op vlak van taalvaardigheden en visueel-ruimtelijke vaardigheden een tegengesteld sterkte-zwakte profiel. Omdat onderzoek suggereert dat beide vaardigheden een rol spelen in het spontane gebruik van handgebaren, exploreerden we of gevoeligheid voor impliciete gebaarmodellering wordt bepaald door deze vaardigheden.
Methode – De Perceptie Organisatie Index van WISC-III en de Actieve Woordenschat subtest van CELF-4 NL werden afgenomen bij 13 kinderen met Williams Syndroom (8 – 23 jaar) en bij 12 kinderen met ontwikkelingsdysfasie (7 – 10 jaar). Elk kind bekeek animatiefilmpjes in twee condities: één conditie met een verteller die iconische (uitbeeldende) gebaren gebruikte en één conditie met een verteller die geen gebaren gebruikte. Tijdens het navertellen, turfden we de iconische gebaren die het kind maakte. Het verschil in aantal gebaren tussen beide condities werd gecorreleerd met de cognitieve metingen.
Resultaten – Visueel-ruimtelijke vaardigheden bleken significant negatief gecorreleerd met gebaarovername. Expressieve woordenschat was niet significant gecorreleerd met gebaarovername. Opvallend was de hoge variabiliteit in beide groepen.
Discussie – Een grotere studie naar de relatie tussen deze vaardigheden en gevoeligheid voor impliciete gebaarmodellering is nodig. Deze studie is immers een eerste indicatie dat impliciete modellering mogelijks minder succesvol is bij kinderen met zwakke visueel-ruimtelijke vaardigheden.

P10 – Kinderen compenseren woordenschatproblemen met spontane handgebaren.

Ellen Rombouts *(KULeuven),* ***Liesl Leenen*** *(KULeuven),* ***Bea Maes*** *(KULeuven) en* ***Inge Zink*** *(KULeuven; UZ Leuven)*

Achtergrond – Kinderen met ontwikkelingsdysfasie geven meer informatie via spontane handgebaren in vergelijking met leeftijdsgenoten, vermoedelijk omwille van taalproductieproblemen. Kinderen met Williams syndroom lijken ook vaker gebaren te gebruiken ondanks dat zij verbaal relatief sterk zijn. Zij zouden gebaren gebruiken wanneer ze spreken over visueel-ruimtelijke concepten en dit omwille van zwakke visueel-ruimtelijke vaardigheden. Wij beoogden te bepalen hoe de cognitieve vaardigheden van deze kinderen het gebruik van handgebaren beïnvloedt. *Methode* – Vijfentwintig kinderen met ontwikkelingsdysfasie (7 – 10 jaar), 25 kinderen met typische ontwikkeling, en 14 deelnemers met Williams syndroom (8 – 23 jaar) voerden een naverteltaak uit. Deze taak werd getranscribeerd en gebaren werden gecodeerd met betrekking tot hun relatie tot spraak: redundante-informatie, complementaire-informatie, en unieke-informatie. De Actieve Woordenschat subtest (CELF-4-NL) en Perceptuele Organisatie Index (WISC-III-NL) werden afgenomen. Non-parametrische groepsvergelijkingen en correlaties werden berekend. *Resultaten* – Kinderen met ontwikkelingsdysfasie en Williams syndroom verschilden niet significant in gebruik van gebaren. Kinderen met typische ontwikkeling maakten significant meer redundante-informatie gebaren en minder unieke-informatie gebaren. De unieke-informatie gebaren waren negatief gecorreleerd aan taalvaardigheden maar niet aan visueel-ruimtelijke vaardigheden. *Discussie* – Kinderen gebruiken spontaan handgebaren om te compenseren voor taalproductieproblemen. Verdere kwalitatieve taalanalyses zijn nodig om te bepalen hoe kinderen deze gebaren inzetten ter ondersteuning van de taalproductie.

TIJDENS LUNCH-PAUZE

WETENSCHAPPELIJKE POSTERSESSIE

12U40-14U30

P11 – De diagnostische toepassing van taalgerelateerde event-related potentials in de non-fluente variant van primair progressieve afasie: een case studie.

Jana Stalpaert (UGent), Marijke Miatton (UZ Gent), Tim Van Langenhove (UZ Gent), Pieter Van Mierlo (UGent) en Miet De Letter (UGent)

Achtergrond – Primair Progressieve Afasie (PPA) is een neurodegeneratieve aandoening die gepaard gaat met een progressieve achteruitgang van taal- en/of spraakfuncties. Een accurate diagnosestelling binnen het breed spectrum van PPA-fenotypes blijft een grote uitdaging. Op deze poster wordt de meerwaarde van het evalueren van de taalgerelateerde event-related potentials (ERP's) in de diagnosestelling van PPA geïllustreerd aan de hand van een casus. *Methode* – De patiënt is een rechtshandige, 65-jarige man met als moedertaal Nederlands. Wegens langzaam progressieve moeilijkheden met het spreken in volzinnen en woordvinding werd mijnheer doorverwezen voor een logopedisch onderzoek. De patiënt werd gedragsmatig geëvalueerd aan de hand van de CAT-NL en de DIAS, en elektrofysiologisch onderzocht aan de hand van ERP-paradigma's die zowel het fonologisch, semantisch als grammaticaal taalbegrip evalueren. *Resultaten en discussie* – Uit de resultaten van de gedragsmatige evaluatie werd een agrammatisme in de taalproductie, een afwijkende woordvloeiendheid, een buccofaciale apraxie, en een kinetische en ideatorische spraakapraxie weerhouden. Bijgevolg kon de diagnose 'non-fluente variant van PPA' (Gorno-Tempini et al., 2011) gesteld worden. De resultaten van het elektrofysiologisch onderzoek zijn momenteel in analyse, maar uit de voorlopige resultaten blijkt dat er zowel op fonologisch, semantisch als grammaticaal vlak verwerkingsstoornissen optreden. Dit is in tegenstelling tot de gedragsmatige evaluatie waarbij intacte fonologische en semantische vaardigheden werden vastgesteld.

P12 – Optimalisering van taaldiagnostiek bij meertalige kinderen: validiteitsonderzoek ALDeQ-NL.

Ellen Van Den Heuvel (KULeuven; UZ Leuven), Liesbeth Van den Eynde (KULeuven), Heleen Leysen (Thomas More Antwerpen), Charlotte Mostaert (Thomas More Antwerpen), Hilde Roeyers (VIVES Brugge), Ann Goeleven (KULeuven; UZ Leuven) en Inge Zink (KULeuven; UZ Leuven)

Achtergrond – Bij taaldiagnostiek van meertalige kinderen is het niet eenvoudig om te differentiëren tussen een blootstellingsachterstand en een spraak-en taalontwikkelingsstoornis (STOS). Een hulpmiddel kan een taal- en cultuuronafhankelijke oudervragenlijst over de moedertaalverwerving zijn. The Alberta Language and Development Questionnaire (ALDeQ) werd vertaald en genormeerd voor Vlaanderen (ALDeQ-NL). Dit onderzoek wil nagaan of de ALDeQ-NL-score correleert met de resultaten op taaltests in de moedertaal en in het Nederlands. *Methode* – Vijftien successief tweetalige kinderen (CL 5-9 jaar) namen deel. Alle kinderen hebben Frans als moedertaal (T1) en Nederlands als onderwijstaal (T2). Deze groep wordt ingedeeld in kinderen met STOS en kinderen met een typische taalverwerving. Gespreid over twee testmomenten werd het taalniveau van T2 bepaald a.d.h.v. de kernscore van de CELF-4-NL (Kort et al., 2010), het taalniveau in T1 onderzocht met de Isadyle (Piérart et al., 2012), en de vertelvaardigheid in T1 en T2 nagegaan a.d.h.v. MAIN (Gagarina et al., 2012). *Resultaten en discussie* – Statistische analyses tonen een correlatie aan tussen de AldeQ-NL-score en enkele resultaten op taaltests in de moedertaal. De aard en de sterkte van de relaties wordt verder verduidelijkt. Deze preliminaire resultaten suggereren dat ouders goede informanten kunnen zijn over de moedertaalverwerving gebruikmakend van de oudervragenlijst ALDeQ-NL.

TIJDENS LUNCH-PAUZE

WETENSCHAPPELIJKE POSTERSESSIE

12U40-14U30

P13 – Kennis over stotteren en doorverwijsgedrag van huis- en kinderartsen.

Sabine Van Eerdenbrugh *(Thomas More Antwerpen) en* ***Kurt Eggers*** *(Thomas More Antwerpen; University of Turku)*

Achtergrond – De cumulatieve incidentie voor stotteren bij kleuters tot 4 jaar is 11%. Het stotteren kan leiden tot een grote bezorgdheid bij ouders en onaangename beleving bij de kleuter. Het is belangrijk stottertherapie tijdig op te starten aangezien het het meest succesvol is op kleuterleeftijd. Een correcte identificatie en doorverwijzing zo snel mogelijk na het ontstaan van het stotteren is dus van primordiaal belang. Voor sommige ouders is de huis- of kinderarts het eerste aanspreekpunt voor het stotteren van hun kleuter. De bedoeling was te peilen naar de kennis en het doorverwijsgedrag van huis- en kinderartsen. *Methode* – We volgden de methodiek van Yairi en Carrico (1992). Met een vragenlijst werden 71 artsen bevraagd. *Resultaten* – (1) Kennis: Nagenoeg alle artsen (97,1%) vinden dat ze onvoldoende informatie krijgen tijdens hun opleiding. Nieuwe wetenschappelijke inzichten blijken echter onvoldoende gekend. (2) Doorverwijsgedrag: de meerderheid (70,6%) verwijst door naar een logopedist. Eén vijfde echter (21,1%) raadt ouders aan het stotteren te negeren omdat het kind er eventueel zal uitgroeien. *Discussie* – De laatste twee decennia is de kennis omtrent ontwikkelingsstotteren enorm toegenomen. Deze kennis blijkt nog onvoldoende opgenomen te zijn door artsen, ongeacht hun leeftijd.

P14 – Verkennend onderzoek naar de comorbiditeit tussen gehoorverlies, spraakklankproblemen en fonologische taalproblemen bij jonge kinderen.

Tine Willems *(KULeuven),* ***Astrid van Wieringen*** *(KULeuven),* ***Joke Uten*** *(KULeuven) en* ***Nathalie Rommel*** *(KULeuven)*

Achtergrond – In de literatuur is er weinig geweten over het samen voorkomen van een spraakklankprobleem en zwakke mondelinge fonologische vaardigheden bij jonge kinderen. In deze masterproef bekijken we daarnaast ook de aanwezigheid van een mogelijk gehoorverlies bij deze populaties. We vermoeden dat kinderen met spraakklankproblemen ook zwakkere fonologische vaardigheden vertonen. Dit kan belangrijke indicaties hebben voor zowel de diagnostiek als behandeling van deze logopedische stoornissen. *Methode* – In het totaal nam een kleine sample van vierentwintig kinderen tussen vijf en tien jaar (°2009-2014) deel aan deze pilootstudie. In de testgroep en de controlegroep zaten elk twaalf deelnemers (vier meisjes, acht jongens). Alle kinderen in de testgroep zijn/waren bij een logopedist in behandeling voor de mondelinge taal (voor spraak- en/of fonologie). Eerst werd het gehoor in kaart gebracht. Om de fonologische vaardigheden in kaart te brengen werden de volgende subtests van de CELF-4-NL afgenomen: fonologisch bewustzijn, snel benoemen en cijfers herhalen. De spraakklankvaardigheden werden in kaart gebracht aan de hand van het recent ontwikkelde SpraakKlankOnderzoek (Sig vzw, in voorbereiding). *Resultaten* – Een eerste analyse van de resultaten toont interessante bevindingen over link tussen spraakklankproblemen en fonologische taalproblemen bij jonge kinderen. Een verdere beschrijvende analyse zal dieper ingaan op die link. *Discussie* – Verder onderzoek met een grotere steekproef is aangewezen om de resultaten van deze pilootstudie te bevestigen/weerleggen.

TIJDENS LUNCH-PAUZE

WETENSCHAPPELIJKE POSTERSESSIE

12U40-14U30

P15 – Spraakklankonderzoek (SKO): interbeoordelaarsbetrouwbaarheid tussen manuele en automatische scores.

Ineke Wilssens *(Thomas More Antwerpen),* ***Eric Manders*** *(Thomas More Antwerpen; KULeuven) en* ***Sabine Van Eerdenbrugh*** *(Thomas More Antwerpen)*

Achtergrond – Het spraakklankonderzoek (SKO) is een recent ontwikkeld gecomputeriseerd en voor Vlaanderen genormeerd testintrument dat de spraakklankproductie in kaart brengt bij kinderen tussen 2;06 en 7;11 jaar. In het SKO gebeurt het evalueren van de spraakklanken automatisch door het programma vanuit een fonetische en fonologische benadering. Hierdoor zijn de testscores eenduidig interpreteerbaar. De bedoeling was om de manuele met de automatische fonologische procesanalyse te vergelijken. *Methode* – De automatische analyse van de fonologische processen uit de spraak van 25 kinderen tussen 2;6 en 2;11 werd vergeleken met twee manuele analyses. De manuele analyses gebeurden met ondersteuning van de laatste versie van de handleiding van het SKO. *Resultaten* – De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid was zowel tussen de manuele analyses als tussen de manuele en automatische analyses hoog ($r > .70$) voor de syllabestructuurprocessen en substitutieprocessen in de manuele analyses en tussen de manuele en automatische anayses. *Discussie* – De automatische evaluatie van fonologische processen (syllabestructuurprocessen en substitutieprocessen) blijkt nagenoeg even accuraat als wanneer logopedisten de evaluatie manueel uitvoeren met ondersteuning van de handleiding. Het is een groot voordeel dat een logopedist de tijdsintensieve taak van het manueel evalueren niet hoeft te doen na het afnemen van het SKO.

TIJDENS LUNCH-PAUZE

42STE VVL CONGRES
21 MAART 2021